

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ Й ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Ю.А. Зацний*; Е.Г. Балюта**

*Запорізький державний університет;

**Гуманітарний університет "ЗДМУ"

Однією із актуальних проблем на початку нового століття можна вважати проблему охорони довкілля. Розвиток економіки, вважають науковці, повинен здійснюватися тільки за умови, що він не завдає шкоди навколишньому середовищу, зберігає природу для наступних поколінь. З поняттям "стійкий розвиток" пов'язується ціла низка нових словосполучень кінця 90-х років, наприклад: *sustainable energy, sustainable future, sustainable industry, sustainable society, sustainable tourism*.

Останнім часом до них приєдналися словосполучення *sustainable management, sustainable trade, global sustainability, corporate sustainability* та інші: *Sustainable management could help to save the Amazonian rainforest without harming economic development* (The Economist, May 12, 2001). *Commissioner calls on leaders to back global sustainability plan, invites business involvement* (Environment Daily, Febr.26, 2002).

Вважається, що вся економічна система повинна бути "екологічною економікою" (*eco-economy*), економісти та екологи широко оперують поняттям "екологічної ефективності" (*eco-efficiency*), під яким розуміється здібність підприємства виробляти продукцію раціонально з мінімальною шкодою для довкілля.

Відповідної радикальної перебудови потребують всі галузі економіки. Сільське господарство, зокрема, також не може вестися за традиційними формами, воно повинно замінитися на "екоагрікультуру"- *ecoagriculture*.

Піддаються нищивній критиці парадоксальні теорії про те, що прогрес у вирішенні екологічних проблем перебуває у прямій залежності від економічного прогресу. Такі теорії здобувають презирливу назву *voodoo environmentalism*.

Виникло кілька презирливих позначень політиків у зв'язку із їх ставленням до екологічних проблем. Слово *pollutician*, наприклад, означає політика, який підтримує заходи, що завдають шкоди довкіллю, а інновація *SUV Democrat*-політика, який виступає за економію енергії, а користується дуже неекономічним спортивним автомобілем.

Провідною концепцією охорони довкілля все більше стає концепція вживання профілактичних заходів у разі свідчень про можливі негативні наслідки для природи, а не виправлення вже завданої шкоди – *precautionary principle*.

Для багатьох країн світу загострилося питання використання екологічно-чистої енергії. Всесвітньовідомі компанії підтримують програми, спрямовані на використання альтернативних (на відміну від традиційних) видів енергії, які останнім часом одержали загальну назву *sustainable energy*: *Over 30 projects are so far being supported by sustainable Energy Program (SEP), a Shell foundation initiative, to promote sustainable energy worldwide* (Scientific American, Sept. 2001).

Для більш широкого використання сонячної енергії в Австралії, наприклад, планується будівництво "сонячної вежі" висотою один кілометр: *Plans for a one-kilometre tall "Solar Tower" that would provide clean energy for up to 200,000 homes have been approved by the Australian government* (New Scientist, Aug.19, 2002).

Пошук нових джерел енергії відбиває, наприклад, неологізм *hydricity* (hydrogen+electricity), позначаючи перетворення водню в електричну енергію.

У США все більш популярним рухом стає будівництво "екологічно самодостатніх" котеджів, які забезпечені джерелами оновлюваної енергії, і побудовані з матеріалів "вторинної утилізації". Такі помешкання одержали назву *earthships*. Подібні помешкання спричинили розповсюдження у загальнолітературній мові словосполучення *off the grid*, яке характеризує помешкання або цілий житловий район, що не потребують підключення до електричної, водопостачальної та каналізаційної мереж. У даному випадку «деспеціалізація» (це словосполучення вже певний час вживалося у сфері енергетики) супроводжується і розширенням значення, оскільки у зазначеній сфері первинного вживання воно мало значення відключення від системи електропостачання.

Одним із головних завдань збереження довкілля є збереження видів рослинного та тваринного світу. Зазначимо у цьому зв'язку, що відповідний закон (*Endangered Species Act*), позначення якого все більше вживається в абрєвіатурній формі (ESA), почали також називати *Noah's Ark law*.

Актуальною є проблема, яка відбивається словосполученням *conspicuous conservation* - перехід до економного життя і збереження ресурсів. Боротьба за збереження довкілля сприяла появі і подальшому розвитку руху за "консервацію" навколишнього середовища, найбільш вразливих регіонів і окремих видів тварин і рослин (*the conservation movement*). Науковці, що розробляють відповідні заходи для консервації, отримали назву "консервативістів" (*conservationist*), але завдяки тому що проблема має гострий характер і достатньо розповсюджена, ми спостерігаємо появу кількох синонімів: *conservation scientist, conservation biologist*.

Крім поняття "види, що зникають", появилось також поняття "види - кандидати на таких, що зникають": *At last count, 1,244 plant and animal species had been listed as endangered or threatened, and another 236 "candidate species" awaited listing* (The Christian Science Monitor, Febr.22, 2002). Виникає також поняття "харизматичної мегафауни" (*charismatic megafauna*) для позначення найбільш цінних для певного регіону видів тварин.

Виникають поняття «етичного споживання» - *ethical consumption*, "етичного споживача" - *ethical consumer* (з точки зору "еко-коректності" – *eco-correctness*). Вони виникли за аналогією до поняття "етичного інвестування" і відповідного неологізму попередніх років *ethical investment: Cod, haddock, halibut, sea bass, monkfish: the new deadly sins for ethical consumers* (Independent, Febr. 20, 2002).

«Етичне споживання» пов'язується, наприклад, з проблемою «побічного улову» (*bycatch*). Слово *bycatch*, за нашими спостереженнями, виникло ще на початку 90-х років минулого століття, коли воно позначало те, що попадає у рибальські сітки разом із головним предметом здобичі (дрібна риба, креветки), не має промислової цінності і викидається (фактично знищується). Американська організація з нагляду за використанням морських ресурсів the Marine Stewardship Council (MSC) піднімає тривогу з цього приводу і наполягає на екологічно ошадливому рибальстві (*sustainable fisheries*), яке б не завдавало шкоди морським ресурсам: *The Marine Stewardship Council (MSC) sets environmental standards for sustainable fisheries and awards a quality mark to those that make the grade* (The Economist, Dec.1, 2001).

Для вирішення проблеми дбайливого ставлення до морських ресурсів деякі науковці пропонують звернутися до створення «рибних ферм», де має процвітати «аквакультура» (*fish farming, aquaculture*), але, на жаль, це не зупинить повного знищення рибних запасів: *Some look for fish farming, or aquaculture, a way of maintaining fish production. But most farmed fish are fed a diet consisting mainly of fish taken out of the ocean* (The Economist, Dec. 1, 2001).

Боротьба за збереження довкілля і досі використовується певними політичними силами у своїх цілях і тим самим може набувати екстремального характеру, про що свідчать такі неологізми, як *ecoterrorist* - «людина, що в ім'я захисту довкілля, живої природи вчиняє такі кримінальні акції, як напади на бойні, лісопилні, науково-дослідницькі біолабораторії тощо», *combat biologist* - «біолог, який займає радикальну позицію щодо екологічних проблем». У США існують навіть такі радикальні екологічні організації, як Фронт визволення землі (the Earth Liberation Front (ELF), які планують і виконують дії, що завдають фінансової шкоди антиекологічним підприємствам: *Congress is working on legislation that would stiffen penalties and bring such crimes under federal racketeering laws. The FBI is deploying more agents to fight "ecoterrorists." Government land managers are stepping up security* (The Christian Science Monitor, Febr.15, 2002).

Актуальність екологічного руху викликає створення і таких неологізмів, як, наприклад, *electrosmog* для позначення «океану» електромагнітної радіації від теле- та радіостанцій, мобільних телефонів, у якому ми всі «плаваємо» проти своєї волі. Кілька років тому це слово було суто професіоналізмом, проте останнім часом набуло поширення в загальній мові у зв'язку із конфліктом між Італією та Ватиканом з приводу того, що сигнали з радіостанції Ватикану значно сильніші, ніж італійські: *Angered by constant references in the Italian media to 'electrosmog' coming from his radio station, Father Federico Lombardi, Vatican Radio's director of programmes, said in a statement: 'We consider it immoral to foment unjust accusations and cause alarm in the population'* (New Scientist, Apr.12, 2001). Зазначимо, що тривога з приводу негативного впливу «електросмогу» на здоров'я людей викликала необхідність створення спеціального шолома з металеві тканини, який може захищати від такої радіації. Такий шолом одержав назву *cybercap*.

Останнім часом, як і у попередні роки, виникає ціла низка «екологічних» акронімів. Як приклади можна навести неологізми *NOPE* (*Not on Planet Earth*) для позначення негативного ставлення до нового будівництва, *NOTE* (*Not over there, either*), що позначає безкомпромісне ставлення до будівництва у певній місцевості, *BANANA* (*Build Absolutely Nothing Anywhere Near Anything*) для відбиття радикально-екстремістського ставлення до будівництва.

Фразотворча активність одного із ключових слів сфери екології лексеми *green* продовжується і в новому столітті. Прикладами нових словосполучень з цією лексемою є неологізми *green energy* «екологічно чиста енергія», *green accounting* «система економічних показників», яка враховує наслідки виробництва та споживання на довкілля. Можна також навести численні приклади, які свідчать, що порівняльно новий екологічний префікс *eco-* і у новому столітті виявляється високопродуктивним. Такими прикладами є, зокрема, досить поширені неологізми *eco-sceptic* «людина, яка скептично ставиться до «екорадикалізму», *eco-porn* «реклама, яка прославляє досягнення певної фірми у справі захисту довкілля», *ecoterrorist* «людина, що в ім'я захисту довкілля, живої природи коїть кримінальні акції».

Екологічні проблеми, таким чином, залишаються досить важливим макросоціальним чинником, який впливає на інноваційні процеси, що відбуваються у словниковому складі англійської мови.

Надійшла до редколегії 18 березня 2003р